

GERMENEVTIK TA'LIMNING METODIK RIVOJLANISHI KOMPETENTSIYASI

Djo'rayeva Shaxnoza Shakirjanovna

TAFU Pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ona tili ta'limining ilmiy-nazariy asoslarini, o'qitishning eng qulay va zamonaviy metodlarini ta'limning turli bosqichlarida qo'llay olishni, bo'lajak Ona tili o'qituvchilariga qo'yiladigan kasbiy talablar asosida Ona tili o'qitish metodikasi ta'lim mazmunini zamon talablari darajasida o'qitishning samarali metodlari, shakl va usullarini o'rgatish, ularni amaliyotga tatbiq qilishning pedagogik-metodik imkoniyatlarini yoritishdan iborat. Talabalarda ona tilini o'qitish metodlari, usullari, ularning nazariy asoslari, germeneytik yondashuv, ona tilining ta'lim mazmunida tutgan o'rni, Ona tilining har bir sathi doirasida talabalarga beriladigan BKMLar majmuasi, innovatsion pedagogik-metodik faoliyatining nazariy asoslariga oid nazariy bilimlarni oquv topshiriqlari ustida ishlash, talabalar bilan ona tili ta'lim mazmuni metodikasiga oid amaliyotini to'liq o'zlashtirishlariga erishish. Ona tili ta'lim mazmunida ilmiy dunyoqarashni rivojlantirishga doir germeneytik ta'limot maqolada o'z aksini topgan.

Tayanch tushunchalar: Til, tafakkur, uzviylik.

Talabalarda ona tili ta'lim mazmunini, o'qish metodlari, usullari, ularning metodil-nazariy asoslari, ona tilining ta'lim mazmunida tutgan o'rni, ona tilining har bir sathi doirasida o'quvchilarga beriladigan BKMLar majmuasi, innovatsion pedagogik faoliyatining nazariy-metodik asoslari, pedagogik faoliyatni amalga oshirish metodikasi to'g'risida tasavvurga ega bo'lish, egallangan bilimlarni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Mustaqil ish ma'ruza va amaliy mashg'ulotlardan berilgan vazifa bo'yicha referat, mustaqil ish va taqdimot shaklida talabaning individual bajaradigan ishi hisoblanadi. Ona tili o'qitish metodikasi ta'lim mazmunida o'qitish ta'limning kredit tizimi asosida ma'ruza, seminar mashg'ulotlar, videoma'ruzalar, taqdimotlar, hamda ma'ruza mashg'ulot bo'yicha vazifalar va mustaqil ishini o'z ichiga oladi. Ma'ruza, amaliy ishlariga oid o'quv materiallarida ko'rsatilgan ma'ruza mashg'ulotlar bo'yicha nazariy va amaliy ma'lumotlar beriladi. Fan bo'yicha qo'yilgan o'quv materiallari talabalar tomonidan mustaqil o'rganiladi, amaliy ishlar talabalar tomonidan individual tarzda bajariladi. Ona tili mta'lim mazmunida ma'ruza mashg'uloti yuzasidan topshiriqlari, nazariy mashg'ulotlar davomida, talabaga video ma'ruza orqali ma'ruza mashg'ulot yuzasidan kerakli bo'lgan konsepsiyalar yetkazib beriladi.

Har bir dars mashg'ulot bo'yicha topshiriqlar bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar talabalarga taqdim etiladi. Ona tili o'qitish metodikasi ta'lim mazmunida topshiriqlarni va uslubiy ko'rsatmalarda keltirilgan ishlarni bajarish talab etiladi. Talabalar mavzular bo'yicha mustaqil ish va referatlar tayyorlaydi hamda himoya qiladi. Har bir talaba mustaqil ravishda o'z topshirig'ini bajaradi. Ona tili ta'lim mazmunida nazariy va amaliy ahamiyatga ega hisoblanib, olingan bilimlar quruq nazariya yoki shunchaki yod olish uchun emas, balki hayot davomida pedagogik-metodik kasbiy faoliyati jarayonlarida shunday bilimlarni ko'nikmalarni amaliyotda qo'llashdir. Talabalarga ta'lim-tarbiya berish vazifalaridan biri ularda ilmiy dunyoqarashgermenevtik ta'limotni rivojlantirishdir. Bu vazifani metodik hal qilishda Ona tilining ta'limiy maqsadga muvofiq ishlashning yetakchi sharti talabani shaxs sifatida muvaffaqiyatli kamol toptirishdir. Quyida ko'rsatilgan omillar tilni o'rgatish bilan bog'liq holda o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash elementlarini shakllantirish usulini belgilaydi: Tilning ijtimoiy hodisa sifatidagi mohiyati uning aloqa (kommunikativ) vazifasini ifodalashdan iboratdir. OTMda filologik tilni o'rgatishning yetakchi yo'nalishi talabalar tomonidan tilning aloqa vazifasini bajarishini grammatik tushunishlariga erishish hisoblanadi. Til bilan tafakkur uzviy bog'liq bo'lib, tafakkur so'z vositasida yuzaga chiqadi. Til tafakkurning mahsuli hisoblanib, ongdan tashqarida o'zicha yashamaydi. Til va tafakkur atrofimizni o'rab olgan moddiy borliqqa nisbatan ikkilamchidir. Tafakkur tashqi dunyoning tushunchadagi ifodasi hisoblanadi. So'z tushunchaning shartli nomini o'zida aks ettiradi. Dunyoda yo'q narsa ongda ham, tilda ham bo'lmaydi. Bu holat o'quvchilarda dunyoqarashni shakllantirish asosini tashkil etadi va didaktik tamoyillardan birini, ya'ni til atrofni o'rab olgan muhitni, voqelikni kuzatish jarayonida faol bilish faoliyati vaziyatida o'rganilishini belgilaydi.

Germenevtik ta'limning metodik rivojlanishi

kompetentsiyasi

Talabalarning germenevtik ko'nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari va metodik integratsiyasi.

Faollikni oshirish kompetentsiyasi	Talabalarning o'z-o'zini baholash va tahlil qilishga undaydi, ijodiy fikrlash va tushunish, tushuntirish muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.	Germenevtik ta'lim jarayonida talabalar faolligini oshirish va germenevtik ta'lim maqsadiga yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etadi. Germenevtik ta'lim interaktiv usullar bilan bajarishga yordam beradi.
Muammoli yondoshuv kompetentsiyasi	Talabalarning murakkab germenevtik ta'limga oid vaziyatlarni yechishda mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi. Talabalarni yangi g'oyalar yaratishga, tahlil qilish va yangi yechimlar ishlab chiqishga undaydi.	Muammoli vaziyatlar yordamida germenevtik ta'lim jarayoni faollashadi, talabalar yangi g'oyalarni ishlab chiqadi va muammolarni tahlil qila oladi
Ijodiy fikrlash va tanqidiy yondoshuvni rivojlantirish kompetentsiyasi	Germenevtik ta'lim jarayonida talabalar yangi yechimlar ishlab chiqish va innovatsion g'oyalar yaratishga o'rgatiladi, ona tili ta'lim mazmuniga oid o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash va sinovdan o'tkazish imkoniyati beriladi.	Talabalarning germenevtik ta'lim jarayonida yangi konseptlar va metodlarni ishlab chiqishga, mavjud bilimlarni innovatsion tarzda qo'llashga undaydi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun germenevtik ta'limga asoslaniladi.
Mantiqiy va kreativ fikrlashni rivojlantirish kompetentsiyasi	Talabalarning mantiqiy va kreativ fikrlashga undaydi hamda yangi, innovatsion g'oyalar ishlab chiqishga yordam beradi. Mantiqiy fikrlashni, analitik yondoshuvni o'rgatadi.	Germenevtik ta'lim metodikasi orqali talabalarga mantiqiy fikrlash va kreativ qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

Germenevtik ta'lim texnologiyalari

(1-rasm)

I. Tayyorlash bosqichi	
1.1. Germenevtik ta'limni ishlab chiqish nazariyasi	Reja va loyiha hamda dastur ishlab chiqish
	Dastur mazmunini ishlab chiqish
	Moddiy ta'minotni tayyorlash
	Guruhni shakllantirish
1.2. Germenevtik ta'limga kirishish	Pedagogik-didaktik imkoniyatlar
	Muammo va maqsadlarni vujuga keltirish
	shartlar, qoidalar, reglament o'rnatish
	Maslahatlar berish

II. O'tkazish bosqichi	
2.1. Germenevtik ta'limga oid topshiriq ustida guruh bilan ishlash	Manbalar bilan ishlash
	Trening
	Aqliy hujum metodi asosida
	Germenevtik ta'lim texnikasi bilan ishlash
2.2. Guruhlararo munozara	Guruhlarning chiqishi
	Natijalarni himoya qilish
	Munozara qoidasi
	Taqrizchilar (ekspert) ishi

III. Tahlil bosqichi	
Metodik asoslash	Pedagogik tahlil
Pedagogik asoslash	Didaktik tahlil
Didaktik asoslash	Germenevtik ta'limni baholash va o'ziga baho berish
Germenevt ik ta'limni	Xulosa va umumlashtirish
Germenevt ik ta'limga oid	Tavsiyalar

1-rasm. Germenevtik ta'limning texnologik sxemasi

Bunga misol tariqasida quyidagi “*Tushunchalar tahlili*” o‘yin metodiga

Bunday yondashish dunyoqarashning asosiy masalalaridan biriga, ya’ni nima birlamchi: tabiat (materiya)mi yoki ongmi degan savolga javob tayyorlash hisoblanadi; materiya — birlamchi, ong — ikkilamchi degan tushunchadan o‘quvchilarning xabardor bo‘lishiga yordam beradi. Til — barcha tomonlari o‘zaro dialektik bog‘lanishda va birlikda bo‘lgan murakkab, ko‘p qirrali hodisa. Aloqa jarayonida tilning barcha tomonlari, uning barcha jihatlari bir-biriga o‘zaro ta’sir etadi, shunday sharoitdagina til o‘zining aloqa quroli vazifasini bajara oladi.

Ona tili ta’lim mazmuninig barcha tomonlari (talaffuzi, fonetikasi, leksikasi, grammatikasi, so‘z yasalishi)ni o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish Ona tilini o‘rgatishdagi yetakchi tamoyil bo‘lib, uni amalga oshirish talabalarning qorqaqalpoq tilni murakkab, rivojlanuvchan, o‘zaro bog‘langan muhim tomonlarga ega bo‘lgan hodisa sifatida anglab etishlari uchun ilmiy asos yaratadi. Ona tili ta’lim mazmuninig mohiyatini bunday idrok etish hodisalarning rivojlanuvchanligi va o‘zaro bog‘langan qismlardan tuzilishini tushunishga zamin hozirlaydi. OTM va maktab tajribasi va maxsus tekshirishlar shuni ko‘rsatadiki, yuqorida qayd etilgan dastlabki qoidalarini o‘quv jarayonida amalga oshirishda ijtimoiy hodisa sifatida til haqidagi bilimlar majmuasini to‘g‘ri tanlash, asosiy til hodisalarini va turlarini tushuntirishda o‘qituvchining tutgan metodologik yo‘lining aniqligi, talabalar fikrlashini faollashtirish, til nazariyasini o‘rgatishga asos bo‘ladigan til materialining yuqori sifatli bo‘lishi kabi dalillar hal qiluvchi ta’sir etadi. Shubhasiz, har bir omil maktab tajribasida bir-biridan ajralgan holda bo‘lmaydi. Aksincha, ularning bir-biriga to‘g‘ri, maqsadga muvofiq ta’siri ijobiy natija beradi. Tilni ijtimoiy hodisa sifatida tanishtirish muhim ahamiyatga ega. Ona tili ta’lim mazmuninig ijtimoiy mohiyati uning aloqa vazifasini bajarishida ko‘rinadi. Uning jamiyat hayotidagi ahamiyatini aniq tushunishga yordam berish uchun quyidagi jihatlarga ahamiyat berish kerak:

a) o‘quv jarayonida har bir til birligining nutqimizdagi o‘rnini talabalar o‘zlashtirishini ta’minlash zarur. Talabalar tilning aloqa vazifasini tilning asosiy birliklari (fonema, morfema, so‘z, so‘z birikmasi, gap)ning vazifasini tushunish jarayonida o‘rganadilar.

b) Ona tili ta’lim mazmunida kishilarning birgalikdagi mehnat faoliyatida, yangiliklarni maslahatlashib tushunishida, yangi mashinalar ixtiro qilishda zarurligi haqida misollar topib, o‘z fikrlarini tasdiqlaydilar. Yoshlari ulg‘aygan sari talabalar odamning odam bo‘lishida tilning ahamiyatini tushuna boradilar. Odam o‘zining fikrlash faoliyatini rivojlantirish va nutqini o‘stirish bilan o‘zini doimo takomillashtirib boradi. Olamni, koinotni o‘zgartira borib, kishi yanada kamol topa boradi, uning tili ham boyiydi. Kishilar bilan, jamiyat a’zolari bilan

aloqa, munosabat har bir kishining o'sishi, rivojlanishidagi zaruriy shartlardan hisoblanadi.

c) talabalarning tilga ijtimoiy hodisa sifatida qarashini shakllantirishda tilning kelib chiqishi, tilda yangi so'zlarning paydo bo'lishi haqida ularning saviyasiga mos bo'lgan "sir"ni yechish (tushuntirish) ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchi talabalarga tilning bir kishi tomonidan maxsus o'ylab chiqarilmaganini, u ibtidoiy odamlarning mehnat faoliyati bilan bog'liq holda yaratilganini va asta-sekin rivojlanib borganini tushuntiradi: "Bizdan juda uzoq vaqtlar ilgari tilda faqat bir necha o'ngina so'z mavjud edi, kishilar atrofdagi tabiatni, narsalarni bilib, ish qurollari yaratib, nimadir ishlab chiqarganlari sari tilda yangi so'zlar paydo bo'la boshladi. Atrofimizda mavjud bo'lgan shaxs va narsalarga, ularning belgilariga, jarayonga, juda ko'p boshqa narsalarga kishilar nom qo'yganlar. Shunday qilib, til yangi so'zlar bilan boyidi va boyib bormoqda". Ona tili ta'lim mazmuninig rivojlanishi, ayrim so'zlarning ma'nolari haqidagi bilimni boshlang'ich sinf o'quvchilari ot, sifat, son, fe'lni o'rganish jarayonida asta-sekin bilib oladilar. Bu o'rinda "So'zning tarkibi" bo'limi katta imkoniyatga ega. Talabalar bu bo'lim materiallarini o'rganish jarayonida tilimizning yangi so'zlar bilan boyib borishi haqidagi muhim manbalar bilan, so'z yasaliishi bilan tanishadilar. Ma'lumki, ko'pgina yangi so'zlar tilda mavjud bo'lgan so'zlar zaminida yaratiladi, tilda bor qoliplar kabi yasaladi: *limon* tipida *limonzor*, *suvchi* tipida *bo'zchi* kabi. Tilda yangi so'zning paydo bo'lishi o'zidan keyin bir xil o'zakli so'zlar guruhining hosil bo'lishiga sabab bo'ladi: *ishli*, *ishsiz*, *ishchi* kabi. Boshlang'ich sinflarda tilning rivojlanishi haqidagi masala maxsus o'rganilmaydi. Tilga jamiyatning rivojlanishi bilan bog'liq holda rivojlanadigan hodisa sifatida ilmiy qarashga zamin yaratish muhim ahamiyatga ega. Tilning leksik tomoni boshqalariga nisbatan harakatchan, tez rivojlanadigan bo'lgani uchun, til leksikasi misolida boshlang'ich sinf o'quvchilari saviyasiga mos ravishda jamiyatning rivojlanishi bilan bog'liq holda tilning ham rivojlanishi tushuntiriladi. Tilning leksik tarkibida yuz berayotgan o'zgarishlar yuzasidan o'qituvchi va o'quvchilarning kuzatishlari bolalarda dunyoni bilish haqidagi tasavvurini shakllantirishga mos material beradi.

d) Ona tili ta'lim mazmunida tilni o'zlashtirish jarayonini tekshirish shuni ko'rsatadiki, Ona tiliga ilmiy qarash asoslarini germenevtik rivojlantirishning muhim bog'lanishlarini bilishga ham yordam beradi. Xususan, talabalarning so'zning tovush tomoni bilan uning leksik ma'nosi, so'zning morfemik tarkibi bilan leksik ma'nosi, so'zning grammatik ma'nosi bilan uning ma'lum so'z turkumiga tegishliligi o'rtasidagi bog'lanish kabilarni bilib olishi shu maqsadga xizmat qiladi. Bu bog'lanish tilning fonetik, leksik, so'z yasaliishi va grammatik tomonlarining bir-biriga ta'sir qilishini

xarakterlaydigan umumiy bog‘lanishlarning xususiy ko‘rinishi hisoblanadi. Shuni ta’kidlash kerakki, o‘quvchilarning xarakterli bog‘lanishlarni tushuntirishlari tilni egallash nuqtai nazaridangina emas, balki dunyoqarashlarini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Tildan bilim berishda o‘quvchilarning hayotiy tajribasiga tayanish muhimdir.

e) Talaba nazariy xarakterdagi umumlashtirish zarur bo‘lgan daliliy materiallarni yig‘ish bosqichida ham, berilgan bilimlarni amaliyotga tatbiq etish uchun ham bolalarning hayotiy tajribasiga, nutqqa oid amaliyotiga tayanadi. Tilga oid bilimni o‘rganish natijasida talabalar nutq faoliyatining sifati o‘zgaradi, ongliligi ortadi. Tilni o‘rganishni hayot bilan bog‘lash dunyoning moddiyligini tushunishga asos yaratadi. Bu bilan bir paytda ona tili darslarining asosiy vazifalari-dan biri bo‘lmish talabalarda to‘g‘ri kuzatish va o‘z fikrlarini og‘zaki va yozma shaklda aniq bayon etish ko‘nikmasini o‘stirish masalasi hal qilinadi. Bunda o‘qituvchidan talabalarda dialektik fikrlash ko‘nikmasini rivojlabntirishga alohida e’tibor berish talab etiladi. Dialektik tafakkur keng ma’noda hodisalarning boshqa hodisalar va jarayonlarga bog‘liqligini hisobga olib, ularni har tomonlama mavjud belgilari yig‘indisi bilan rivojlanishda ko‘rish ko‘nikmasini ta’riflaydi. Tafakkurning bunday sifati talabalarda asta-sekin rivojlana boradi va o‘z navbatida, ular kuzatish jarayonida dalillarni topish, ularni tahlil qilish va o‘rganiladigan hodisalarning ayrim tomonlari o‘zaro bog‘liqligini aniqlash, taqqoslash va umumlashtirish ko‘nikmasini egallab boradilar. Keyingi yillarda talabalarning o‘quv faoliyati tobora izlanish xarakteriga ega bo‘lmoqda. Ona tili ta’lim mazmunini metodik rivojlantirishda talabalar uchun ayrim qoida va aniqliklarni yodlab olish emas, balki atrofdagi hayotni kuzatish asosida talabalarning o‘zlari “topgan” yoki adabiy manbalardan tayyor olingan Ona tili ta’lim mazmunini materialini maqsadga muvofiq analiz va sintez qilish yetakchi hisoblanadi. O‘rganiladigan grammatik va so‘z yasashiga oid, leksik tushunchalarning mavjud belgilarini aniqlash jarayonida faol qatnashish, bilib olingan dalillarni o‘xshash va farqli tomondan qiyoslash, shuningdek, o‘rganilgan imiy-nazariy bilimlarni har xil nutqiy faoliyatga metodik tatbiq etish – bularning barchasi talabalarda dialektik fikrlash ko‘nikmasini o‘stirish uchun zamin va shart-sharoit yaratadi. Bunda muhim omillardan talabalarning aqliy faoliyatini o‘qituvchi tomonidan aniq maqsadga muvofiq boshqarish, ularda orfografik, grammatik yoki leksik-uslubiy vazifalarni hal qilishning umumiy metodlarini shakllantirish hisoblanadi.

Ona tili ta’lim mazmuni materialining asosiy mezonini matn va alohida gaplarning bilimni boyituvchi qimmatini, leksik-uslubiy aniqligi, mavzu jihatdan xilma-xilligi, hayotning turli tomonlari bilan bog‘lanishi, matnlarning g‘oyaviy-mavzuviy yo‘naltirilganligi, talabalarning individual tipologik

xususiyatlariga mosligidir. Shunday qilib, Ona tili ta'lim mazmunini o'rganish jarayonida talabalarga ilmiy dunyoqarash asoslarini rivojlantirishga o'qituvchining metodologik yondashuvi, talabalar o'zlashtiradigan ijtimoiy hodisa sifatida rivojlanib boruvchi Ona tili haqidagi bilimlar majmuasi, talabalar o'rganib oladigan bilish usuli, tilni o'rganishga asos bo'ladigan materialning bilim berishdagi, g'oyaviy-siyosiy va badiiy qimmatini hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi ekan. Xulosa sifatida shuni aytish lozimki, ona tili ta'lim mazmunini o'rganish jarayonida talabalarda ilmiy dunyoqarash asoslarini rivojlantirish masalasini hal qilishda maktabdan to OTMgacha Ona tili ta'lim mazmunini o'rgatishga asos bo'ladigan material alohida qimmatga ega. Materialning g'oyaviy yo'nalishi va badiiy ifodaliligi talabalarning fikrlash faoliyatiga, his-tuyg'ulariga tasir etadi, atrof-muhit haqidagi bilimlarini kengaytiradi, tilga va uni yaratgan xalqqa qiziqishini tarbiyalaydi, talabalarning umumiy taraqqiyoti darajasini o'stiradi va ularning shaxsiy sifatlarining, dunyoqarashlarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Keyingi yillarda Ona tili ta'lim mazmunini darsliklari va o'qituvchilar uchun nashr qilingan qo'llanmalar materialini mazmuniga qo'yilgan talablar anchagina ortdi.

Talabalarda ilmiy dunyoqarash asoslarini germinativ ta'limot asosida rivojlantirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, u OTMda olib boriladigan o'quv-tarbiyaviy ishlarning barcha tizimida hal qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Azimova, K.Mavlonova, S.Quronov, Sh.Tursun, Z.Rozmetova Ona tili ta'lim mazmunini takomillashtirish T.: Respublika ta'lim markazi. O'quv-uslubiy qo'llanma.T.: 2022.-144 b.
2. Axmedova M.E. Rasulova G.K.Kredit-modul tizimida o'zbek tili ta'limda mustaqil o'quv topshiriqlari tuzish va ulardan foydalanish metodikasi. *Ushubiy ko'rsatma*, "Tibbiyot nashriyoti matbaa uyi", MCHJ, 2022
3. Axmedova M.E. Modul-kredit tizimida mustaqil topshiriqlar tuzishning ilmiy-nazariy asoslari (*tilshunoslik fanlari misolida*) Monografiya., Tibbiyot nashriyoti matbaa uyi", MCHJ, 2022. 173 bet
8. Axmedova M.E. ARM faoliyatida tilshunoslik fanlaridan mustaqil topshiriqlar tuzishda modul-kredit tizimining joriy etilishi// O'zMU XABARLARI, 2022, 1/2/1, 95-97 betlar
9. Axmedova M.E. Oliy filologik ta'limda o'quv topshiriqlaridan foydalanishning lingvometodik va didaktik xususiyatlari// Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal.-№2 (86), Xorazm Ma'mun akademiyasi nashriyot bulimi, 2022, 470-472 betlar
10. Axmedova M.E. OTM filologik ta'limda o'quv topshiriqlarini takomillashtirishning pedagogik-didaktik va pragmatik xususiyatlari Akulova,

A. A. konstruirovaniye situatsionnix zadach dlya otsenki kompetentnosti uchasixsya: uchebno-metodicheskoe posobie dlya pedagogov shkol. T.2008 g.153s.

11. Borovkov A., G'ulomov A., Ma'rupov Z., Shermuhammedov T. O'zbek tili grammatikasi. Yetti yillik va o'rta maktablarning 5-6-sinflari uchun darslik. I qism. Fonetika va morfologiya. –T.: O'zdamnashr, 1946. – 227 b.

12. Jalilov K.. Baholash nazariyasi asoslari. –T.: Akademnashr 2020, 252 bet.

13. Ziyodova T., va boshqa O'zbek tili o'qitish metodikasi. Amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari uchun. O'quv qollanma – T.: Bayoz, 2012. – 152 b.